anime

CHI-HERO

20 éves a Chihiro

Írta: Iskariotes

Idén júliusban húsz éve, hogy bemutatták az egyetlen Oscar-díjas animét, a Chihiro szellemországban-t. Egy modernkori kamikakushi történet az anime kamijától, Miyazaki Hayaótól.

A mese

A tízesztendős Chihiro épp a szüleivel utazik a 21-es úton új otthonuk felé – a kitalált Tochinoki városkába – a nyári szünet kezdetén. Kezében még ott szorongatja az osztálytársaitól búcsúzóul kapott virágcsokrot. Csendben senyved a kocsi hátsó ülésén.

Édesapja egy helyen rossz felé kanyarodik el, és hamarosan egy elhagyott vidámpark közelében kötnek ki. Mivel érdekes a terep, a kis család kiszáll és felfedezi a környéket. A szülők orrát hamarosan ínycsiklandozó illatok csapják meg. Rá is lelnek a kifőzdére és mohón elkezdik felzabálni az ott talált táplálékot. Nem nagyon zavarja őket, hogy egy elhagyott területen ugyan miért lenne frissen sült, meleg hús, leginkább azt hajtogatják: kifizetik, ha megjön a tulaj. Chihiro – aki nem eszik – elkezdi felfedezni a tájat, ami egyre komorabb lesz.

Hirtelen egy kis tinisrácba botlik a lány, ő pedig parancsba adja, hogy azonnal hagyja el a területet, ha jót akar magának. Chihiro zaklatottan rohan a szüleihez, akik addigra már sertéssé változtak. Az elhagyott vidámpark pedig egyre gyorsabban kezd megtelni – ó Jézusom! – egyre furcsább kamikkal, youkaiokkal stb. Azon kapjuk magunkat, hogy egy fesztiválon vagyunk.

Chihiro rémülten szalad el, de feltűnik az előbb látott fiú: Haku. Hamar elmagyarázza, hogy különböző kamik érkeznek erre a földre, hogy kipihenjék magukat, és ha a lány túl szeretné élni ezt az egészet, minél hamarabb találjon magának munkát. Így kezdő lépésként lekerül a hatalmas onsen/spa komplexum alján található kazánházba, ahol Kamaji, az öreg fűtő ad neki elsőként állást. Majd egy Rin nevű fiatalasszony segítségével Chihiro eljut az onsen vezetőjéhez, Yubabához.

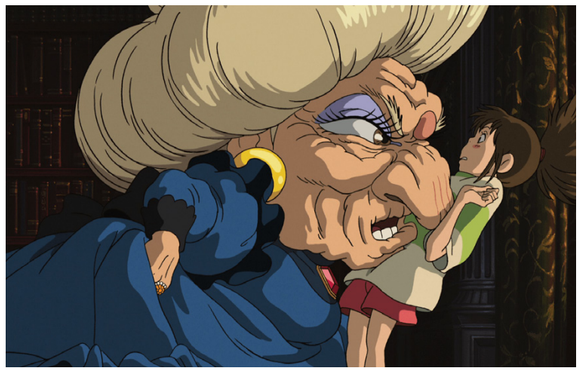

Az öreg boszorka felveszi Chihirót a fürdőbe dolgozni, a nevét azonban elveszi és cserébe a Sen nevet adja neki. Ahhoz, hogy visszakapja nevét, szabadságát és szüleit, újabb és újabb feladatokat kell elvégeznie. De meg tudja-e állni a helyét ebben az új világban a kislány, vagy örökre az onsen dolgozója marad?

Mögöttes tartalom

A történetet és annak üzenetét úgy alakította ki a mester, hogy egy tízéves kislány is megértheti, de a felnőttek is rácsodálkozhatnak egyegy újabb és újabb mögöttes jelentésre a sokadik megtekintés után is.

Egy költözködéssel kezdődik a film, ami Miyazakitól nem szokatlan, mert ugyanezt láttuk a Totoróban is. Ahogyan ott, úgy itt is a városi létet cserélik fel a vidéki létre. Az Ogino családnak egy vadonatúj Audi A4-ese van (tehát egy külföldi autó). Az anyuka ki van sminkelve, ami egy klasszikus japán feleséghez nem illik. Mint általában Miyazakinál, a főszereplő itt is egy lány: Chihiro. Aki a tipikus, elkényeztetett egyke mintapéldánya. Egyedül utazik a hátsó ülésen, lábait feltéve az ülésre. Élvezi a gyermekkor luxusát: a semmittevést. Amikor szülei szólítják, csak harmadjára reagál.

Az új élet felé haladva azonban eltévednek, és egy torii kapun áthaladva végül egy pagony

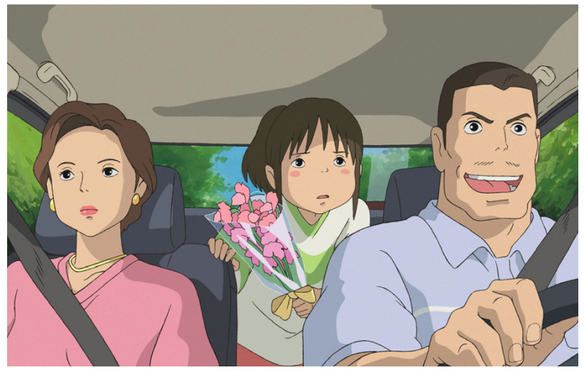

melletti fakó karmazsinszínű falra bukkannak. Hogy a falon lévő kapun át tudjanak jutni, ki kell szállniuk a modern kocsiból, és gyalog kell belépniük az ismeretlent tartogató bejáraton. A felnőttek biztonságban érzik magukat, mert ahogyan fogalmaznak: van készpénzünk és hitelkártyánk is.

Hamar megértik, hogy egy elhagyott vidámpark területére tévedtek. A rendező ezzel utalt a ’80-as évek végén kezdődő gazdasági recesszióra.

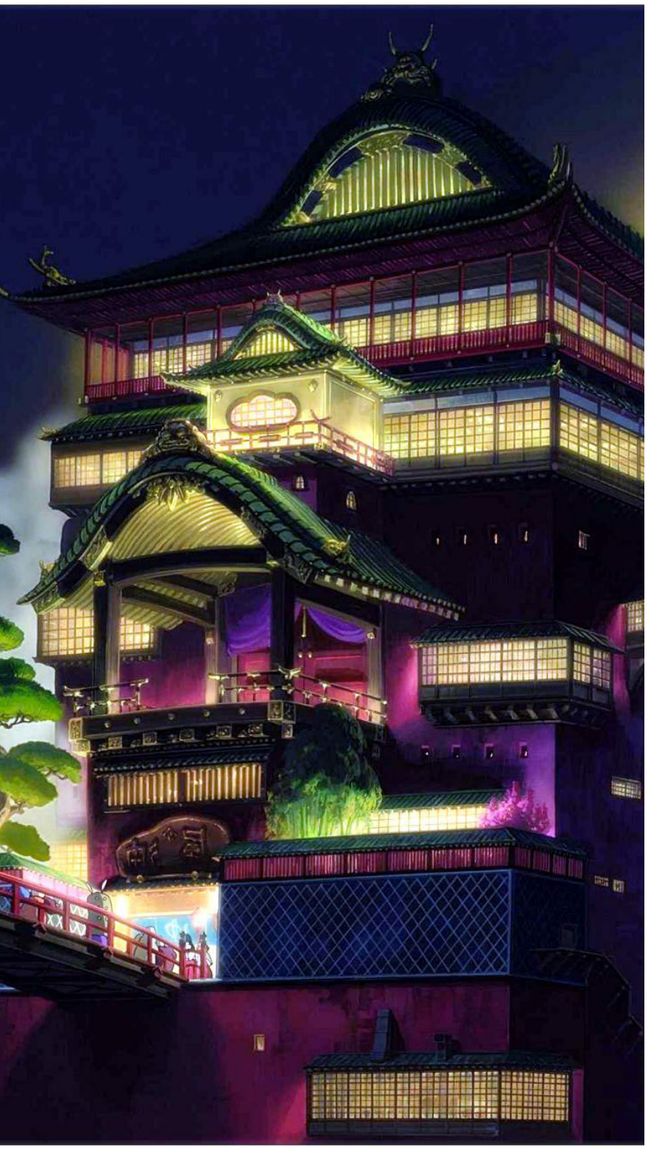

A semmi közepére felhúzott vurstli jól példázza az irracionális gazdasági buborékot (ami végül kipukkadt), és az értelmetlen fogyasztási módot.

A szülök viselkedése csak megerősíti a képzetünket. Önkontrolljukat vesztve vetik bele magukat az örömökbe. Környezetükkel nem törődve csak zabálnak. Olyan ételt vesznek el, ami nem az övék, mondván: majd kifizetik. Falánkságukért megfizetnek: disznóvá változnak. Miyazaki ezzel azt mondja: a kapitalista harácsolás előbb vagy utóbb mindenkit malaccá tesz, legyünk hát önmegtartóztatók.

Az onsen, ahová Chihiro kerül, zavarbaejtő hely. A kamik jönnek ide pihenni. De egy istenség miért akar pihenni? Hamar rá kell jönnünk: az emberek kifogyhatatlan, imádságba csomagolt követeléseiktől szöknek ide lazulni. De vannak olyanok, akik azért érkeznek, mert a humán világban már csak megaláztatás és bántás jut nekik osztályrészül.

A spa területén csak kétfajta lény tartózkodhat: a vendég és a kiszolgálója. Aki itt dolgozik, annak reménytelenül sokat kell güriznie. Kamaji, a fűtő erre a legjobb példa. Az egész gőzkazán úgy lett kialakítva, hogy – ez a kirúgott ZZ Top tag – hat karjával tudja üzemeltetni. Nincs helyettese, így éjjel-nappal a pincében kell robotolnia. Ott dolgozik, alszik és eszik is. Egyetlen társasága a kis susuwatarik (a kis fekete izék, akiket már a Totoróban is láthattunk, mint porcicák). A legnagyobb kincse pedig egy vonatjegy, amit idestova negyven éve őrizget, de végül Chihirónak adja azt.

Bár az egész épület klasszikusan japán, mégis van egy szint, ami ettől alaposan eltér. Ez pedig Yubaba, a boszorka lakosztálya, aki egyébként úgy néz ki, mint egy viktoriánus kori Punch'n Judy báb. Itt egycsapásra a XIX. század európai, főúri pompája köszön ránk. A bútorok, a könyvek, de még Yubaba ruházata is olyan. Sőt ez mutatja meg leginkább, hogy a boszorka mennyivel a többi dolgozója felett áll: nem elég, hogy csak ő dolgozik irodában, de öltözéke egyenesen kizárja, hogy bármiféle komolyabb fizikai munkát tudjon végezni.

Yubaba környezete és viselkedése reflektál a korszak japán életvitelére. Erőteljes nyugatimádat, feleslegesen felhalmozott kincsek tömkelege. Valamint van egy óriás csecsemője is. Ugyan minek és hogyan van egy ilyen gyereke? Túl idős, hogy a szülőanyja legyen, hol az apja? Látszólag túlkényezteti a babát. De amikor ikertestvére átváltoztatja kisegérré, eleinte észre sem veszi, helyette az aranyait veszi számításba.

Chihirótól Yubaba itt veszi el a nevét, a – 荻野 千尋-t, azaz Ogino Chihirót – elvonja belőle a vezetéknevet, és a keresztnevéből is csak a Sent (千) hagyja meg. A kislányt ezzel gyakorlatilag meggyilkolták. Chihiro, akit eddig ismertünk, megszűnt létezni, véget ért a gyerekkora. Elvesztette a semmittevés luxusát, egy dolgos szegény lett. A régi Japánban szokás volt, hogy amikor valakit új pozícióba helyeztek, egyben új nevet is kapott. Ezt a hagyományt elevenítette fel Miyazaki ebben a jelenetben. A név elvétele és így a személy feletti uralkodás eszünkbe juttathatja Ursula K. Le Guin Földtenger fantasy regényciklusát. (Amiből aztán később Miyazaki Goro rendezett filmet.)

Miyazaki itt játszott a (japán) nézővel. Sen (千) név a Chihiro (千尋) helyett. Igen, a 千 karaktere mindkét névben megjelenik, és akár mindkét esetben olvasható sennek is, de mindegyik az ezer fogalmát jelöli. A 尋 jele pedig az érdeklődés, keresés fogalmát. Chihiro eredeti nevének jelentése tehát „mély keresés, vagy sok minden iránt való érdeklődés."

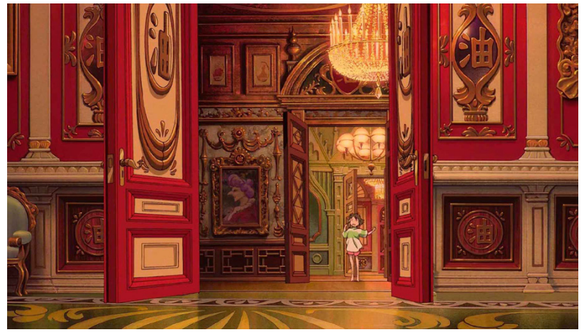

De a direktornak nem ez volt az első esete, hogy megváltoztatja szereplői számait. A Totoróban a nővérek eredetileg egy karakter lettek volna (sőt az első hivatalos plakátokon még csak egy kislány áll a buszmegállóban). Itt pedig egy lánynak lesz két neve, azaz két karakter lesz belőle.

Identitás válság

Az egyik komoly probléma, amit a film körbejár, az önképzavar. Több karakter is önazonossági problémával küzd. A történet alapja egy utazás, amihez – mint oly sokszor – egy belső érzelmi utazás is társul. Azzal, hogy a család költözik, alapból elvesztik addigi önazonosságuk egy részét. Elvésznek az emlékeket felidéző helyek, emberek. Távolra kerülnek a barátoktól és az ismerősöktől. Azzal, hogy új helyre költöznek, egy új identitást kell felépíteniük.

Chihiro szülei vesztik el leghamarabb önképüket, cocákká válnak – egész egyszerűen dehumanizálva lettek. A kislányuk pedig a nevét adja, hogy Senként új személyiséget kapjon.

Szintén identitászavarral küzd Haku, Yubaba tanítványa. A fürdőben különleges státuszt élvez: ő sem dolgozik a fürdőben, ő a boszorka személyes végrehajtója. De egy tizenéves fiúcskának honnan van ilyen ereje? Miért képes sárkánnyá változni? Ezekre a kérdésekre maga Haku sem tudja a választ. Végül Chihiro vezeti rá, és emlékezteti arra, hogy ki is volt egykoron a Sárkány.

Természetesen a legnagyobb belső válsággal az Arctalan szellem rendelkezik, akinek még rendes teste sincs, és olyan nyugtalanító, mint egy Paul Delvaux-festmény. A maszk nem rejti el valós arcát, mert az nincs neki. Helyette egy vásárolt maszkot hord, az teremt neki azonosságot.

Róla gyakorlatilag semmit sem tudunk meg, se a nevét, se azt, hogy minek az istensége; amikor pedig megjelenik, akkor indonéz gamelan zene szól. Egyedül azt tudjuk meg a karakterről, hogy felveszi a környezete szokásait. Mivel a fürdőben mindenki mohó, ezért ő is kapzsi lesz, és mivel kapzsi lényeket fal fel, ezáltal még kapzsibb lesz. Minden és mindenki kell neki, önidentitását a materializmusból nyeri, minél többet fogyaszt, annál többen figyelnek rá – amikor csak kint állt az esőben, Chihiro volt az egyetlen, aki felfigyelt rá. Egyedül Sent nem tudja megszerezni. Hogy miért? Mert ő még kislány, nem érdekli a pénz, neki még rosszul esik, hogy valaki ennyire kifordul saját magából, ő még önzetlenül akar segíteni.

Utazás

Mint minden Miyazaki-filmben, itt is nagy hangsúlyt kap maga az utazás. A költözködésről volt szó, de a filmben nem csak itt találkozunk vele.

A sárkányon való lovaglás az egyik legjobb jelenet a filmben, és egyben erősen szimbolikus is. Sen a modern Japán jelképe, míg Haku a hagyományos Japánt szimbolizálja. A film megmutatja, hogy mindkét fél gyenge, ha nem segítik egymást, csak közösen tudnak előre jutni az életben.

De ennél is komolyabb szerep jut a vonatnak, amely közvetítőként hat korok és tájak közt. A Meiji-korszak óta Japánban a vonat sokak számára a haladás és fejlődés jelképe. Mind a külföldieknek, mind pedig a japánoknak erős allegória a sinkanszen vonat, ami a gyorsaságot, a precizitást és a jövőt testesíti meg. A vonat itt különösen varázslatos módon kerül elő. Egy hatalmas esőzés után láthatjuk először a vonatot, és a sínek nem is a földön vannak, hanem a vízben lebegnek.

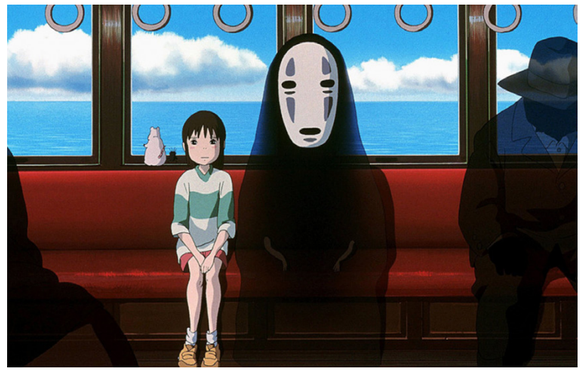

Chihirónak vélhetően életében először kell egyedül utaznia egy idegen tájon. A háttér teljesen lényegtelen, nincs is precízen megrajzolva. Lényegében az egész jelenet egy hatalmas „ma”, ahogyan a japán nevezné. Szünet a cselekményben, amikor olyat látunk, vagy olyasmi történik, ami nem viszi előbbre az akciót, csak egy érzést ad át.

Miyazaki ezt úgy magyarázta, hogy az ember első kísérő nélküli utazása során senki sem a tájat figyeli. Arra összpontosít, hogy meglegyen a jegye, le tudjon ülni stb., a táj maga lényegtelen.

Sent a vonatútra csak az Arctalan szellem kíséri el. A vonatra időről időre különféle alakok szállnak le és fel. Külsőre emberi vonásaik vannak, de áttetszőek. Ruházatuk alapján 50-es, 60-as éveikben lehetnek. De kik ők, hová tartanak? Nem tudjuk.

Környezetvédelem

„*Miya-san legnagyobb baja, hogy minden egyes művével a világot szeretné megváltani, le sem ül a rajzasztalához úgy, hogy ne jelenkorunk valamelyik égető problémája lebegjen szeme előtt.*" – fogalmazta meg sommás véleményét Oshii Mamoru.

Miyazaki bizony ebbe a filmjébe is beletette a környezetvédelmet. Két karakter kapcsán is megjelenik e motívum. Elsőre a „bűzistenség" kapcsán. Chihiro egyik első ügyfele egy nagy halom sártrutyiként megjelenő alak volt. Sen sokat küszködött vele, mire ki tudta belőle szedni a beléje ragadt biciklit, és oly sok minden mást. Okutaresama végül megtisztulva, egy gyönyörű vízisten formájában távozik, arca helyén pedig a nó színházból ismert okina maszk van.

A híres jelenetet az életből vette a rendező. A lakóhelyéhez közeli patak megtisztításában egyszer Miyazaki is részt vett. Ekkor látta meg a patak aljába ragadt, félig kilátszó kerékpárt. Elsőre azt hitte, hamar ki fogja szedni, de csak hosszas küzdelem után tudta kiemelni a mederből. Ezt az élményt akarta átadni a direktor.

A második eset pedig Hakuhoz kapcsolódik. A film vége felé Chihirónak eszébe jut, hogy honnan volt neki ismerős a fiú. Mint elmeséli, kiskorában a szandálja egy folyóba esett, de szerencsére nem veszett el. A folyó pedig nem más volt, mint Nigihayami Kohaku-nushi, azaz Kohaku. A folyó vízisárkánya azért veszítette el valódi nevét és emlékeit, mert az emberek szemetesnek használták, majd befedték, hogy ne zavarja őket az életben.

Fejlesztés és inspiráció

A történet úgy kezdődött, hogy Miyazaki Hayao bejelentette, A vadon hercegnője lesz az utolsó film, amit elkészít. Így aztán az 1997-ben bemutatott filmje lenyűgöző lett. A kritika imádta, a pénztáraknál pedig 155 millió dollárt hozott. Legendaként vonulhatott volna vissza, de ő inkább az animék kamija lett, s hogy elérje e rangot, ahhoz kellett a *Sen to Chihiro no Kamikakushi* is.
A legendárium úgy tartja, hogy Miyazaki A vadon hercegnője premierje utáni nyári szünete alatt meglátta, hogy a házánál vendégeskedő Okuda Seiji (rendező pl.: Lupin, Naruto, Ginga) kislányai milyen mangákat olvasnak. Számára csalódást keltett, hogy az ott talált Nakayoshi és Ribon shoujo antológiák milyen silány történetekkel szórakoztatják a lánykákat. Egyszerű kis szerelmi történeteknél nem kínáltak többet a lányoknak.

Ezért elhatározta, hogy saját maga fog készíteni egy fiatal lányokat inspiráló filmet. A Totoro a kisgyerekeket célozta meg, a Laputa főhőse egy fiú volt, míg a Kiki esetében már tinédzserek a főszereplők. Chihiro ugyanakkor egy leheletnyi, finom vonalon lebeg. Már nem kisgyerek, de még nem tini.

Miyazaki elsőre egy 1980-as könyvélményéhez nyúlt vissza, a Kashiwaba Sachiko (1953) által írt *Kiri No Mukou No Fushigina Machi* (Misztikus város a ködtengerben - 1975) című regényhez. Bár M.H. többször is elolvasta a művet, nem találta meg benne a szikrát, amiből animét tudott volna készíteni. Vélhetően ez egy pótcselekvés volt részéről, miután a *Harisnyás Pippi* írója, Astrid Lindgren (1907-2002) nem találta méltónak Miyazakit arra, hogy karakteréből rajzfilmet készítsen.

Miután ezzel semmire sem jutott, elkezdett összerakni magában egy filmtervet. Ez lett aztán a végül soha el nem készülő „Rin és a kéményfestő” címet viselő projekt. A film alaptörténete úgy nézett ki, hogy egy nagy tokiói földrengés után a városba érkezik a kerékpárjával Rin, azzal a céllal, hogy kéményeket rajzoljon le. A kataklizma után ugyanakkor kevés a szállásléhetőség, így végül egy fürdőben kap helyet. Miyazaki építészeti tanácsadónak megnyerte a neves tervezőt, Arakawa Susakut (1936-2010). Plusz egy nemvárt helyről is érkezett inspiráció a filmhez. Az akkor még fiatal animátor, Kimura Youmi, A vadon hercegnője kapcsán egy szívhezszóló levelet küldött Miyazakinak. A levelezés végén pedig Kimura elküldte az „Itsumo nando demo” számot, amit különleges kézi hárfájára hangszerelt, és amihez Kaku Wakako írta a szöveget (ő írta később a Ponyo című film dalát is). Miyazakinak tetszett a dal, így végül a Chihiro betétslágere lett. De miért bukott meg a film terve? Leginkább a Ghibli Munkatábor főparancsnokának, Suzuki Toshiónak köszönhetően. Suzukinak nem tetszett, hogy Rin túl idős – legalábbis a célcsoporthoz mérten – másrészt a kialakuló szerelmi kapcsolatban (ami Rin és a fürdőház tulaja közt alakult volna) is túl nagy volt a korkülönbség. Így végül lefújták a tervet.

Az áttörés végül ’99 Arany Hetében történt. Miközben az egész ország családostól pihent, Miyazaki egy meetinget hívott össze, ahol Suzuki, a producer és több vezető animátor is jelen volt. A rendező egy táblára felrajzolta Chihiro kezdetleges profilját, majd egy történetet is adott mellé. Eszerint a fiatal lány egy gyógyfürdőben dolgozik, egy zsarnok öreg boszorkány vezetése alatt. De szövetkezik Hakuval és a többi dolgozóval, hogy megdöntsék a hatalmát. A film így sokban hasonlított volna a szorb író, Otfried Preußler Krabat című ifjúsági fantasy regényéhez, de nyugodtan eszünkbe juthat Michael Ende Végtelen történet című regénye is.

Úgy kalkuláltak, hogy a film maga háromórás vagy valamivel több lett volna. Miyazakinak még így is tetszett az ötlet, de Suzuki elmondta, hogy több problémája van a tervvel. Egyrészt a háromórás játékidő túl hosszú, így a gyártási idő egy évvel kitolódna, másrészt a költségek is magasabbak lennének. De ami még fontosabb, a célközönségnek a 120 perc is hosszú, nemhogy 180. Így Miyazaki átdolgozta a tervét, több mellékszálat kihagyott, és sikerült két órára levinni a játékidőt. Bár a történet magávalragadó és jó tempójú, azért nem feledkezett el arról a tényről sem, hogy itt alapvetően kislányok lesznek a célkeresztben. Így Chihiro kapott egy bishounen herceget, akivel a romantika és barátság közti vékony mezsgyén billegnek.

Életre keltés

Végül 1999 nyarán elindították az Okuda lánya után csak „Chiaki” névre keresztelt projectet. Központi helyszínnek azért választott egy onsent a rendező, mert gyerekkorában titokzatos és varázslatos helynek tartotta a fürdőszobát. Sőt volt egy kis ajtó a fürdőben, amiről nem tudta, hogy hová is vezet, így mindig történeteket talált ki a titokzatos ajtóról és a mögötte lévő világról.

A ***Mononoke*** után Miyazaki tovább kísérletezett a számítógépes grafikával (SoftImage 3D), de a karaktereket kézzel rajzoltatta meg. Mindvégig szem előtt tartotta, hogy a látvány ne vegye el a figyelmet a történet elől.

A gyártásba több más animestúdió is beszállt, így például a Madhouse is. De mivel egyre jobban kifutottak az időből, kénytelenek voltak a koreai Dr. Movie csapatát is megbízni a film egyes munkálataival.

A filmbéli fürdőt a Shikoku-szigeten található, Matsuyama városbéli Dogo Onsen ihlette. Továbbá inspirációt merítettek Takahashi Korekiyo (1854-1936) volt japán miniszterelnök rezidenciájából. A hely szellemiségében pedig sokat segített az 1311-ben alapított és mai napig üzemelő, ryokan stílusú Notoya Hotel. A szellemváros hangulatához Taipei Jiufen negyede adta a mintát. Bár inspirációt gyűjtöttek a valóságból, azért mégis inkább mesebeli is, ezt jól mutatja, hogy egyszerre virágzik az azálea, a hortenzia, a japán kamélia és a japán kajszi is.

Karakterek

Chihiro kapcsán Miyazaki egy nagyon fontos szempontot tartott szem előtt: ne legyen kawaii. Így aztán Chihiro egy emancipált karakter lett. Ő nem moe vagy tsundere, nem kawaii. Nincsenek klisék, amik keretek közé szorítanák. Nincs túlszexualizálva de nem is infantilis kislány. Eleinte félt a rendező, hogy a lány túl egyszerű lett, olyan semmilyen, idővel aztán sokkal inkább bájosnak kezdte tartani, semmint unalmasnak. Később így nyilatkozott Chihiróról:

„Létrehoztam egy hősnőt, aki normális lány volt, akivel a közönség szimpatizálhat. Ez nem egy olyan történet, ahol a szereplők felnőnek, hanem egy olyan történet, amelyben a karakterek kihozzák a helyzetből a legtöbbet. Szeretném, ha kis barátaim így élnének, és azt hiszem, hogy ők is, mint én, ez iránt vágyakozunk."

Az Ogino család többi tagját is odafigyeléssel alkották meg. Az anyukát egy Ghibli alkalmazottról mintázták, és bár eleinte göndör hajat viselt erősebb sminkkel, később ezt a koncepciót erősen tompították. Miyazaki gonosz tréfából használta fel Okudát az apa megformálására. A film elején Akio nem túl finoman vezet, ráadásul el is téved. A rendező így emlékezett arra, amikor Okudával Ausztriában autóztak, és társa nem vezetett túl elegánsan.

Haku karaktere maga a megtestesült japán hagyomány. Öltözéke hasonlít a Heian-korban (794-1185) viselt hakamához, amit a korszakban klasszikusan a sintó papok viseltek. Az udvari ruha mellé bürokratikus és konzervatív nyelvezetet használ. Amikor önmagára hivatkozik, akkor nem a köznyelvben gyakori „boku"-t használja, hanem a formálisabb „watashi"-t. Amikor Senhez beszél, akkor az archaikusabb, nemesibb „sonata (そなた)" megszólítással él. Haku valódi neve is ősi: Nigihayami Kohaku-nushi. Ez a kifejezés a Kojikiben (a legrégebbi ránk maradt japán könyv) is megtalálható, mint „Nigihayahi no Mikoto". Ez egy régi, magas rangú udvari család neve volt.

Több karakternek is beszélő neveket adott Miyazaki. Yubaba (湯婆婆) esetében a yu – 湯 – a forró vizet jelöli, míg a baba – 婆婆 – öreg nénit takar. Egyesek szerint Yubaba egy modern kori yama-uba (hegyi boszorkány), aki a japán folklór egyik visszatérő alakja.

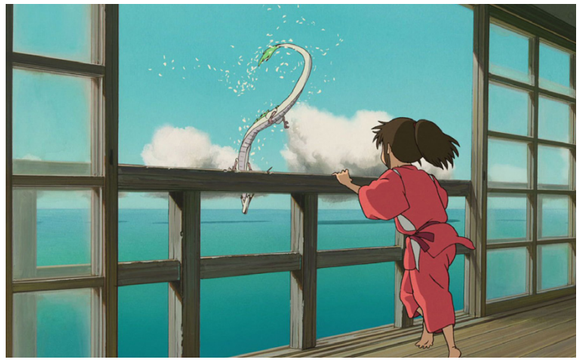

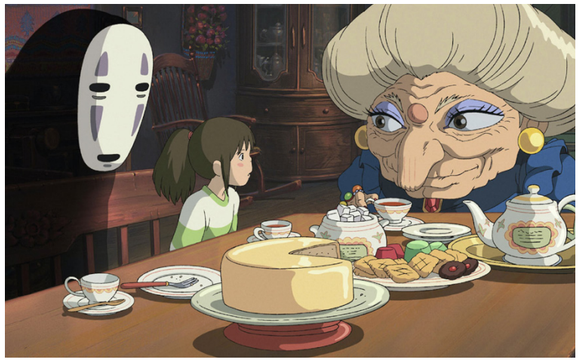

Kami style

A filmben központi szerephez jutnak a különféle kamik és más egyéb lények. Bár sokan sokféle matsurit megjelölnek, ami inspirálhatta a Chihirót, de egyik sem fedi le teljesen az itt bemutatott eseményt, és maguk a készítők sem jelöltek meg semmilyen konkrétumot. De meg lehet említeni a Tsushima Tenno Matsurit, ahol olyan hatalmas kivilágított hajók találhatók, amivel az istenségek érkeznek az onsenbe.

Mindenesetre Miyazakinak tetszik a gondolat, hogy a kamik eljárjanak időről időre egy onsenbe, hogy egy kicsit szabadulni tudjanak a mindennapi stressztől.

A szellemek kinézetére nem volt pontos elképzelés, így egyrészt a hagyományos ábrázolásukból merítettek (pl.: Daikokuten alakja, aki az egészség és szerencse istensége). Másrészt az ősi fővárosban (Nara) található Kasuga Taisha sintó szentélyben (az „ezer torii-s szentély”) található ábrázolásokat tekintették mintául a készítők. Vagy az olyan tekercsekből, mint amilyen a Hyakki yagyō emaki. A három ugráló fejet darumáról mintázták, a fehér négyszögletes maszkot viselő szellemek álarcait (そりこ soriko) pedig valós fesztiválokon is használják.

Bár eredetileg az volt a terv, hogy a fürdőben dolgozó asszonyok/lányok egyike sem lesz ember, hanem mindenki valamilyen állatszerű lény lett volna (így találkoztunk volna róka vagy farkas külsejűvel is), ez végül nem valósult meg.
Az Arctalan szellemnek nincs semmilyen mitológiai előképe a japán folklórban. A forgatás kezdetekor még csak úgy hivatkoztak rá, hogy „a furcsa kinézetű istenség”. Végső megjelenését Yonebayashi Hiromasának (Arriety rendezője) köszönheti, aki akkor mint animátor dolgozott a filmen. Mivelhogy esőköpenyben és fáradtan úgy néz ki, mint egy arctalan szellem – mondta róla Suzuki, a producer.

Seiyuu gárda

Miyazaki szokásához híven kevés profi hangszínésszel dolgozott a filmben. Chihiro megformálására az akkor 14 éves gyerekszínészt, Hi-

iragi Rumit kérte fel. Bár Hiiragi azóta profi színész lett, az animék felé kevés érdeklődést mutat. Haku szerepét az azóta elismert seiyuu, Irino Miyu kapta meg. Az óriás babát korunk egyik legfelkapottabb japán művésze, Kamiki Ryunosuke alakította. Kamajii szerepét a több mint 200 élőszereplős filmben játszó színészlegenda, Sugawara Bunta (1933-2014) kapta meg. Yubaba és Zeniba megszólaltatója a japán szórakoztatóipar egyik ismert csillaga, Natsuki Mari volt.

Zene

Természetesen – mint mindig – most is Hisaishi Joe volt a film zeneszerzője, a New Japan Philharmonickal együtt dolgozva. A 22 dalt tartalmazó OST albumon kiemelkedik az „Ano Natsu” és az „Inochi no Namae” – mindkét számot Hirahara Ayaka énekelte. Hirahara a lemez készítésekor csak 17 éves volt; első önálló lemeze is csak három évvel később jelent meg. És természetesen rákerült a fentebb írt Kimura Youmi dala, az „Itsumo nando demo” is.

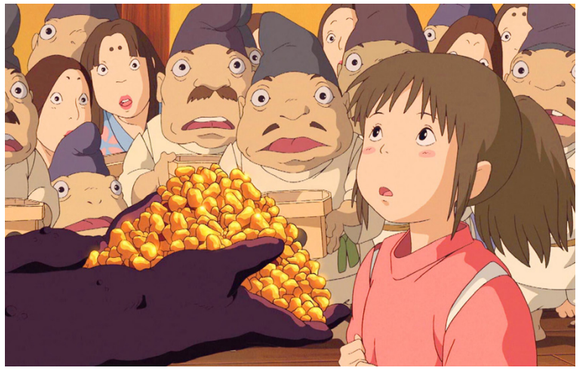

Diadalút

A film bődületes kasszasikert ért el. Egészen 2020-ig ez a film vezette a japán mozik jegyeladási rekordját, hogy aztán egy másik anime, a Demon Slayer taszítsa le a trónról. Ez lett az első olyan film, ami nem amerikai filmként elérte a 200 millió dolláros bevételt.

A velőtrázó anyagi sikert ezúttal szakmai dicsőség is követte. A mozit gyakorlatilag minden olyan filmfesztivál bemutatta, ami egy kicsit is adott magára. 2001 és 2004 közt közel 54 különböző díjra jelölték, melyből 36-ot meg is nyert. Természetesen a két legfontosabb díj a Berlini Arany Medve és az Oscar-díj elhódítása volt. Mai napig az egyetlen nem angol nyelvű animációs film, amely elnyerte a díjat, valamint egyben a leghosszabb alkotás is. Miyazaki nem vett részt

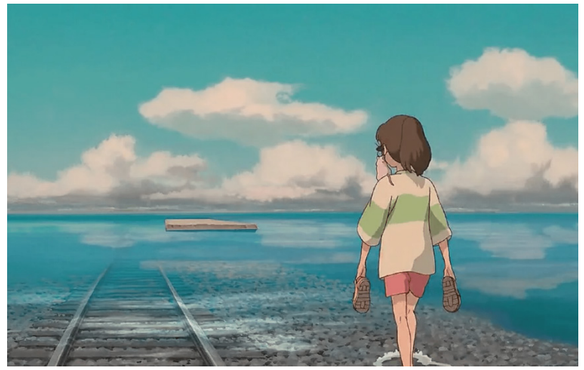

az Oscar-átadón, a pacifista rendező akkor így tiltakozott az amerikai csapatok által lerohant Irak ügyében. A tokiói sajtótájékoztatón Suzuki, a producer így nyilatkozott:

„Ideális körülmények között Miyazaki állna most Önök előtt, hogy kifejezze örömét, és köszönetet mondjon a kritikusoknak, akik méltatták a Chihiro érdemeit, munkatársainak, akik segítsége nélkül a mű nem születhetett volna meg, de legfőképp a közönségnek, akik megtisztelték figyelmükkel, és szívükbe zárták a törékeny kislány történetét. Nem lehet azonban teljes Miyazaki boldogsága, így képtelen lenne vidám, örömteli arccal megjelenni, és a kamerákba mosolyogni” - utalt az iraki háborús helyzetre a producer, majd hozzátette: „Mélyen érintett a Chihiro győzelme, mert korábban a jelentősebb amerikai filmforgalmazó cégek ódzkodtak a film bemutatásától, mivel szerintük az amerikai közönség nem fogékony az ilyen jellegű alkotásokra.”

Hisaishi Joe ezt mondta: „*Tekintettel a film kivételes művészi értékeire, azt kell mondanom, valahol természetes és magától értődő, hogy megkapta a szobrot. Sőt, az sem fejezte volna ki kellőképp a mű jelentőségét, ha a legjobb külföldi filmmé vagy egész egyszerűen a legjobb filmmé választják. Ne feledjük, egy, az anime nyelvén szóló, több síkon értelmezhető igazi remekműről van szó.*"

A siker részben annak volt köszönhető, hogy bár a film ízig-vérig japán, a nyugati közönség is tudta mihez kapcsolni. Így sokaknak eszébe juthatott Alice Csodaországban vagy az Óz, a nagy varázsló című könyvek. (Az pedig már egy másik kérdés, hogy miért mindegyik esetben lány kerül át a másvilágba).

Azt is megmutatta, hogy a japánok hogyan látják az isteneiket. Míg mi itt Európában sorsunk jobbra fordulását egy deux ex machina fordulattól várjuk, addig a kamik tapasztalatot adnak, ahol csak a tudás marad meg nálunk, de az emlékek elvesznek.

Disney és Miyazaki

Egyes animés körökben tartja magát az a városi legenda, miszerint a Disney szándékosan gátolta a Chihirót, hogy az ne legyen sikeres. De mi az igazság?

A Walt Disney stúdió 1989-ben a Kis hableánnyal tért vissza az igazán komoly animációs stúdiók világába: olyan rajzfilmeket készítettek sorjában, mint a Szépség és a Szörnyeteg, Aladdin, Oroszlán király stb. Ráadásként 1995-ben a Pixar is igen erőteljesen megjelent az egész estés animációs filmek piacán. A két nagy stúdió sikerei végül azt eredményezték, hogy 2002-ben létrehozták a Legjobb Animációs film Oscar-kategóriáját. Értelemszerűen a Chihiro elég komoly vetélytársat jelentett. Tehát a Disney-nek Miyazaki filmje konkurencia volt.

Ezzel párhuzamosan 1996-ban az Egeres Stúdió megszerezte Miyazaki Hayao filmjeinek terjesztési jogait is. Sőt a Chihiro gyártási költségeinek közel 10%-át pont ők állták. Ugyanakkor féltek is a tartalomtól. A mester utolsó két filmje, a '92-es Porco Rosso – A mesterpilóta és az 1997-es A vadon hercegnője minden volt, csak nem gyerekbarát. Nem csoda, hogy a Mononoke Himét végül a Mirax mutatta be, mert a Disney nem érezte brandjével összeegyeztethetőnek a filmet. Ráadásul a jelenetek kivágását és az akörüli balhét nem akarták újra átélni.

De Mickey-ék a befektetett pénzt nem a mozipénztáraknál akarták visszaszerezni, hanem a DVD és VHS eladásokból akartak sok pénzt kaszszírozni. Reklámozni sem volt könnyű, hiszen a Ghibli megtiltotta a szereplők arcképének a felhasználását (később változtattak ezen, de eleinte így volt).

Az, hogy a film nem tűnt el a süllyesztőben, leginkább annak volt köszönhető, hogy egy pár nagyon komoly arc is beállt az amerikai szinkronmunkálatokba és promótálásába. Így a hatalmas Ghibli-fan, a Pixar stúdió (pl.: *Toy Story, Agymanók* stb.) akkori vezetője, John Lasseter volt a szinkronrendező. (Miyazaki köztudottan nagyra értékeli Lasseter munkáját, a filmben életre kelő lámpa is a Pixar iránti tiszteletadás volt.) Kirk Wise, aki *A Szépség és a Szörnyeteget* (1991), valamint *A Notre Dame-i toronyőrt* (1996) és az *Atlantiszt* (2001) rendezte, pedig producerkedett. Ezek után talán nem meglepő, hogy a film jó szinkront kapott, és elindulhatott az angolszász világ meghódítására.

Japán cím: Sen to Chihiro no Kamikakushi
Magyar címei: Chihiro szellemországban, Chihiro szellemországban – két világ közt (Duna TV), "Sen /és Chihiro misztikus eltűnése"
(Titanic fesztivál címe)
Műfaj: fantasy, dráma
Stúdió: Studio Ghibli
Hossz: 125 perc
Premier: 2001.07.20.
Magyar premier: 2002.10.09. (Titanic filmfesztivál)
2003. február 27. (Országos terjesztés)

Szinkronhangok

	Japán hangok	Magyar szinkron
Ogino Chihiro / Sen	Hiiragi Rumi	Csuha Borbála
Haku / Nigihayami Kohaku Nushi	Miyu Irino	Szvetlov Balázs
Yubaba	Natsuki Mari	Szabó Éva
Zeniba		Kassai Ilona
Kamaji	Sugawara Bunta	Gruber Hugó
Kaonashi / Arctalan szellem	Nakamura Akio	Imre István
Lin / Rin	Tamai Yumi	Kisfalvi Krisztina